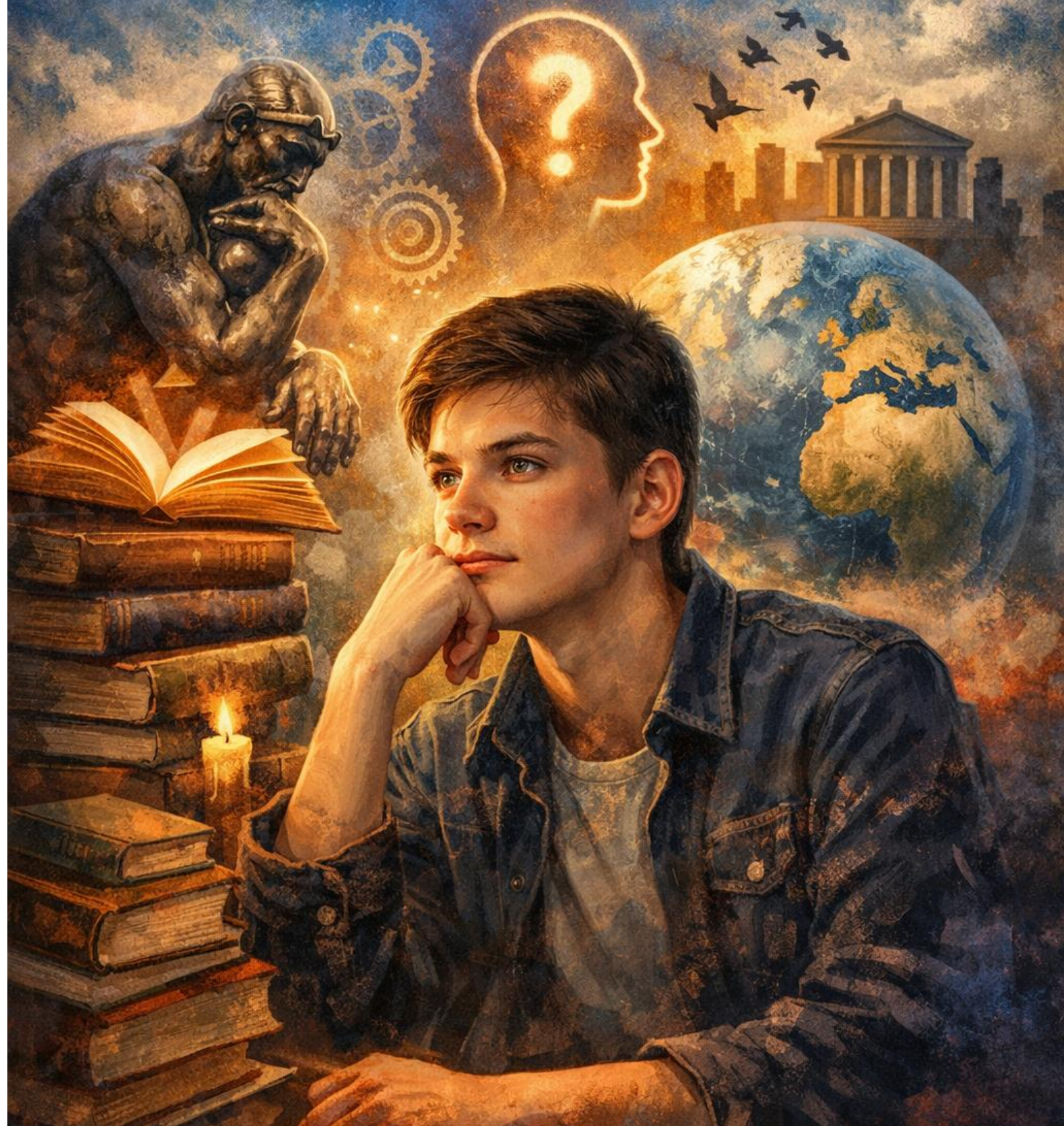


# DE JONGE DENKER

*Filosofische verkenningen  
van een nieuwe generatie*





# Inhoud

## Uitgelichte essays

Inleiding.....	4
1. Is egoïsme het probleem van de mensheid?.....	4
Auteur: Janine.....	4
2. Zijn wij ons brein? Bewustzijn en vrije wil.....	5
Auteur: Alyssa.....	5
De Strijd om Erkenning: Zijn de Maghreb-landen Arabisch of Amazigh?.....	9
Auteur: Kassim.....	9

## Overige essays

3. De macht van het verhaal: Waarom geld werkt.....	6
Auteur: M. (4VWO).....	6
4. Ware schoonheid: Eeuwig idee of aardse illusie?.....	7
Auteur: S. (4VWO).....	7
5. Gelijkheid of Gelijkwaardigheid?.....	11
Auteur: G. (5VWO).....	11
6. Klassiek Liberalisme: Houdbaar in tijden van crisis?.....	12
Auteur: S. (5VWO).....	12
7. Marx' Voorspelling: Is het einde van het kapitalisme nabij?.....	13
Auteur: H. (5VWO).....	13
8. De Onrechtvaardige Rechtsstaat.....	14
Auteur: R. (5VWO).....	14
9. Democratie in gevaar: Lessen van Plato en Rousseau.....	15
Auteur: A. (5VWO).....	15
10. Nieuwrechts en de wil tot macht.....	16
Auteur: T. (5VWO).....	16
11. De kunst van geleidelijke verandering.....	17
Auteur: M. (5VWO).....	17
12. Revolutie of evolutie? Conservatisme in tijden van protest.....	18
Auteur: C. (5VWO).....	18

<b>13. Tribalisme: Ons oerinstinct in een moderne wereld.....</b>	<b>19</b>
Auteur: B. (5VWO).....	19
<b>14. Kennis is Macht: De invloed van sociale structuren.....</b>	<b>20</b>
Auteur: S. (5VWO).....	20
<b>15. De Woke-beweging: Inclusiviteit of nieuwe uitsluiting?.....</b>	<b>21</b>
Auteur: A. (5VWO).....	21
<b>16. De strijd om de geschiedenis: Nationale trots versus erkenning.....</b>	<b>21</b>
Auteur: F. (5VWO).....	21

# Inleiding

In deze bundel onderzoekt een nieuwe generatie denkers de fundamentele vragen van ons bestaan, variërend van de impact van politieke systemen tot de raadsels van het menselijk bewustzijn. De essays bieden een frisse, kritische blik op zowel eeuwenoude filosofische theorieën als de prangende actualiteit van vandaag.

---

## 1. Is egoïsme het probleem van de mensheid?

**Auteur: Janine**

De wereld lijkt soms te vergaan. We zien het misschien niet direct, maar er zijn dreigingen van alle kanten. IJskappen smelten, zoetwatervoorraden raken op, temperaturen stijgen en zo kan ik nog wel even doorgaan. En waarom? Omdat we het beste van het beste willen. De mens wil alles in overvloed. We willen niet alleen een mooi groot huis, maar ook een snelle auto voor de deur, misschien zelfs wel twee. Veel van ons zullen er ook nog een zwembad bij aanschaffen en vergeet het keukeneiland en de flatscreen niet. We willen elke dag lekker te eten hebben en een leuke, uitdagende baan. Maar is dit fout? Is dit egoïstisch? Waar ligt de grens tussen zelfbehoud en egoïsme? In dit essay ga ik onderzoeken of egoïsme hét probleem van de mensheid is.

Om deze vraag te beantwoorden, moeten we teruggaan naar de natuurtoestand van de mens. Maar eerst: wat is egoïsme? Als je de betekenis opzoekt, kom je bij synoniemen als zelfzucht en eigenbelang. Nu de definitie vastgesteld is, bekijk ik de huidige situatie. Hoewel het aantal extreem arme mensen op de wereld de laatste jaren is afgenomen, zien we andere schrikbarende ontwikkelingen. We kampen wereldwijd met een enorm probleem: klimaatverandering. De biodiversiteit neemt af, hele ecosystemen vallen uit elkaar, soorten sterven uit en dagelijks worden er stukken oerbos gekapt.

Wie een beetje biologische kennis heeft, weet dat het de bomen, dieren en natuurlijke kringlopen zijn die ons in leven houden. Doordat de natuur in balans is, kan het overleven. Echter, we zien dat de mens deze elementen aan het verwoesten is en zo de voorwaarden voor het eigen bestaan vernietigt. Natuurlijk geldt dit niet voor elk individu; er zijn er genoeg die zich inzetten om de wereld elke dag een stukje beter te maken. Maar dit geldt niet voor de meerderheid. Dat de mensheid een probleem heeft, weet ik nu aardig zeker. Of egoïsme hieraan ten grondslag ligt, is een andere kwestie.

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) was een filosoof die zich bezighield met de natuurtoestand van de mens. Hij stelde dat de mens van nature lui en zelfbehoudend is, zolang dit zo min mogelijk schade toebrengt aan de medemens. Volgens Rousseau is de mens echter van deze natuurtoestand afgedwaald in de moderne samenleving, doordat men particulier eigendom heeft geïntroduceerd. Hierdoor ontstaat een situatie van 'ieder voor zich', met veel conflicten. Volgens Rousseau bestaat er geen politieke ongelijkheid in de natuurtoestand en is de mens van nature goed. Als we dit doortrekken naar de actualiteit, zien we inderdaad dat particulier eigendom ervoor zorgt dat sommige mensen niets hebben en anderen alles. Ook bestaat er veel politieke ongelijkheid. Maar is dit noodzakelijk egoïstisch? Als je geboren wordt in een moderne samenleving, weet je misschien niet beter en doe je wat van je verwacht wordt. Niet omdat je dit uit egoïsme doet, maar omdat je niet

beter weet. Volgens Rousseau is de mens dus niet noodzakelijk egoïstisch, behalve als zelfbehoud uitloopt op zelfzucht.

Een filosoof die wél sterk geloofde dat de mens in de natuurtoestand puur egoïstisch is, was Thomas Hobbes (1588-1679). Hij stelde dat mensen van nature zelfbehoudend zijn en het tegenovergestelde van sociaal. De mens zou altijd streven naar eigen geluk. Het lijkt alsof er maar twee opties zijn: de mens is egoïstisch, of de mens is niet egoïstisch. Ik geloof echter dat egoïsme een eigenschap is die niet altijd aanwezig hoeft te zijn. Iemand kan in sommige gevallen egoïstischer zijn dan normaal. Ik geloof in egoïstisch *gedrag*, niet per se in egoïstische *personen*. Hierin ben ik het eens met Rutger Bregman, die stelt dat de mens van nature niet egoïstisch is, maar wel egoïstisch gedrag kan vertonen.

We keren terug naar de hoofdvraag: is egoïsme hét probleem van de mensheid? Ik kan hier geen eenduidig antwoord op geven en denk ook niet dat het nut heeft om er één simpel antwoord op te plakken. Want stel dat de mens een probleem zou hebben waar egoïsme de oorzaak van was, moeten we dan niet gewoon razendsnel zorgen dat dit probleem wordt opgelost, in plaats van langer stil te staan bij het feit dat mensen egoïstisch zijn? Ja, mensen zijn egoïstisch, lui en zelfbehoudend. Maar ze zijn ook zachtaardig, medelevend en nederig. Dat de mensheid een probleem heeft, vind ik realistisch om te zeggen. Maar om te stellen dat egoïsme hier de enige oorzaak van is, gaat mij te ver.

---

## 2. Zijn wij ons brein? Bewustzijn en vrije wil

**Auteur: Alyssa**

Wat is ons bewustzijn eigenlijk voor 'ding'? Filosoof René Descartes zei ooit: "*Cogito ergo sum*" (Ik denk, dus ik ben). Hiermee bedoelde hij dat je aan alles kunt twijfelen, zelfs aan je eigen bestaan, maar zodra je twijfelt, weet je één ding zeker: je bestaat. Descartes was een dualist; hij geloofde dat lichaam en geest strikt gescheiden zijn. Volgens hem *zijn* we ons brein niet, maar *hebben* we een brein. Het brein neemt alle stoffelijke dingen waar en de geest is wie wij werkelijk zijn. Hij stelde ook dat je niet van anderen kunt weten of ze een bewustzijn hebben; dat kun je alleen van jezelf weten. Een voorbeeld hierbij zijn de kleuren die we waarnemen. Je weet hoe de kleur rood er voor jou uitziet, maar je kunt nooit zeker weten of een ander dezelfde ervaring heeft bij die kleur.

In de moderne tijd stelde Hilary Putnam dat het brein en de geest zich verhouden als hardware en software. Door deze theorie kwam al snel een andere vraag op: "Wanneer mag je werkelijk spreken van kunstmatige intelligentie?" Het Europees Parlement stelde vast dat een computer intelligent is wanneer die menselijke vaardigheden bezit zoals redeneren, leren, plannen en creativiteit. Alan Turing bedacht een beroemde test: een computer is intelligent als een mens na vijf minuten niet doorheeft dat hij met een machine praat. Ik vind dit echter geen geldige test. Hetgeen dat de computer zegt, is door een mens geprogrammeerd; de computer snapt zelf niet wat hij zegt. Mijn mening komt overeen met die van John Searle en zijn 'Chinese kamer-experiment': computers zijn slechts symboolverwerkende machines die hun handelingen zelf niet kunnen begrijpen.

Ik ben het eens met Descartes dat je alleen van jezelf zeker kunt weten of je een bewustzijn hebt. Ik denk zelfs dat het theoretisch mogelijk is dat ik de enige ben met een bewustzijn en dat dit leven een

illusie is (solipsisme). Toch ben ik, in tegenstelling tot Descartes, een monist. Ik sluit mij aan bij neurobioloog Dick Swaab: mijn bewustzijn is gecreëerd door mijn hersenen. Wij *zijn* ons brein.

Als wij ons brein zijn, heeft de mens dan nog een vrije wil? En draagt hij volledige verantwoordelijkheid over zijn gedrag? Benedictus de Spinoza was een Nederlandse filosoof die hier een duidelijke mening over had. Hij geloofde dat de mens geen vrije wil heeft. Een vrije wil is een wil die niet gedetermineerd (bepaald) is door externe factoren. Maar alles wordt bepaald, ook door factoren in onszelf ('nature'). Spinoza was een harde determinist. In zijn tijd werden er veel ontdekkingen gedaan in de natuurkunde, zoals het inzicht dat een bal onder dezelfde omstandigheden altijd op dezelfde manier zal vallen. Menselijk handelen is volgens hem net zo voorspelbaar.

Spinoza stelt daarom dat de mens niet verantwoordelijk is voor zijn eigen gedrag. "Men moet menselijke handelingen niet bespotten, niet betreuren, doch begrijpen," zei hij. Maar als niemand verantwoordelijk is, hoe houden we de straten dan veilig? Spinoza was een pragmatist: we moeten straffen omwille van het *nut*. Het doel van straffen is de samenleving veilig houden. Volgens deze visie zou je een misdadiger best in een luxe hotelkamer kunnen opsluiten, zolang hij maar geïsoleerd is. Ik vind dat oneerlijk. Als je een misdaad pleegt, moet je voorbereid zijn op de consequenties en lijden zoals het slachtoffer dat ook heeft gedaan. Deze reden om te straffen heet *retributivisme* (vergelding). Onderzoek toont aan dat mensen niet goed tegen onrechtvaardigheid kunnen; de impact hiervan is zelfs in onze hersenactiviteit te zien.

Mijn conclusie is dat de mens zeker beïnvloed wordt door externe factoren, maar dat dit niet doorslaggevend is voor elk handelen. Een mens is altijd in staat om zelf een keuze te maken. Die keuze kan verschillen per situatie, ook al zijn alle factoren precies hetzelfde. We zijn geen vallende bal. Doordat de mens altijd zelf een keuze kan maken (en een bewustzijn heeft om te reflecteren), draagt hij wel degelijk verantwoordelijkheid voor zijn gedrag.

---

### 3. De macht van het verhaal: Waarom geld werkt

Auteur: M. (4VWO)

*"Geld is het meest succesvolle verhaal dat de mensheid ooit heeft bedacht, want het is het enige verhaal waarin iedereen gelooft."* – Yuval Noah Harari.

In dit essay zal ik Harari's citaat analyseren en onderzoeken of het echt juist is. Dit zal ik doen met behulp van tegenvoorbeelden en kritisch onderzoek naar de situatie binnen Europa.

Laten we eerst het citaat analyseren. "Geld is het meest succesvolle verhaal dat de mensheid heeft bedacht." Hiermee wordt bedoeld dat geld een *institutioneel feit* is. De mens geeft waarde aan een stuk papier of een metalen munt, waarmee wij vervolgens producten of diensten kunnen betalen. Maar heeft dat stuk papier intrinsiek, van zichzelf, een waarde? Natuurlijk is het materiaal niet volledig waardeloos, maar de waarde die wij eraan toekennen (bijvoorbeeld 50 euro) komt puur voort uit een verhaal. Doordat er een getal op het geld wordt gedrukt, krijgt het een waarde die het daarvoor niet had. Dit laat zien dat geld een sociale constructie is. Het functioneert binnen regels en afspraken die wij hebben gemaakt en waar mensen in geloven.

Hiermee kom ik op het tweede deel van het citaat: "...want het is het enige verhaal waarin iedereen gelooft." Zoals gezegd geven we waarde aan geld omdat we erin geloven. Maar is geld het *enige* verhaal? En is het onmogelijk om dit verhaal te veranderen? Laten we naar een voorbeeld kijken. Een overstap van wettig betaalmiddel naar een andere valuta is mogelijk en wordt doorgaans geaccepteerd. Het gebeurt overal om ons heen, bijvoorbeeld om inflatieproblemen op te lossen. Denk aan de overstap van de gulden naar de euro in Nederland. Iedereen accepteerde dat, dus het kon gebruikt worden. Omdat mensen de nieuwe waarde aannamen, werd het bruikbaar.

Hoewel we bij deze overstap niet van de sociale constructie 'geld' af zijn gekomen, laat het wel zien dat de invulling ervan flexibel is. Het sociale construct is te doorbreken of aan te passen. Geld is ooit bedacht om het dagelijks leven handiger te maken (ruilhandel is immers gedoe), maar het wordt nu soms gebruikt om een oneerlijke wereld in stand te houden. Slechts omdat er geen goed, breed gedragen alternatief wordt aangeboden, blijven mensen het huidige construct accepteren. Iedereen blijft geloven in het sprookje.

Mijn conclusie is dat Harari gelijk heeft dat geld een verhaal is, maar dat de mensheid wel degelijk in staat is om het verhaal te herschrijven als het vertrouwen verschuift. Geld blijft bestaan zolang wij er collectief in geloven. Het is een breekbaar systeem, gebouwd op niets anders dan vertrouwen en afspraken.

---

## 4. Ware schoonheid: Eeuwig idee of aardse illusie?

Auteur: S. (4VWO)

*"Wie de ware Schoonheid wil zien, moet niet kijken naar mooie lichamen of kleuren, want die vergaan. Hij moet kijken naar de Idee Schoonheid zelf: die is eeuwig, onveranderlijk en puur."* – Plato.

Volgens Plato is er een 'ideeënwereld'. In deze wereld is er één perfect idee van alles, waaruit wij in onze eigen wereld objecten of beelden afleiden. Denk aan het perfecte idee van Rechtvaardigheid of een perfecte Cirkel. Wie ware schoonheid wil zien, moet volgens Plato op zoek gaan naar dit perfecte Idee Schoonheid. Mooie lichamen, bloemen en kleuren in onze wereld zijn slechts een zwakke afspiegeling; ze kunnen veranderen en vergaan. Het Idee Schoonheid daarentegen is perfect en zal nooit verdwijnen.

Wat is volgens Plato het verschil tussen de zichtbare wereld en de ideeënwereld? Onze zichtbare wereld bestaat uit de imperfecte kopieën die wij hebben afgeleid uit de perfecte ideeënwereld. Onze opvattingen kunnen veranderen; we kunnen iets vandaag mooi vinden en morgen lelijk. De ideeënwereld is puur en verandert niet. Het is perfectie zonder twijfel. In onze zichtbare wereld vinden we schoonheid terug in duizend verschillende vormen, maar in de ideeënwereld is er slechts één perfecte vorm.

De grote vraag is: kunnen wij in onze veranderlijke wereld ooit die perfecte 'Idee' bereiken? Mijn antwoord is nee. Waarom? Omdat wij mensen slechts beelden en emoties hebben *over* het perfecte idee. Alles kan voor ons samenkomen in het begrip schoonheid: een lach, een landschap, een persoon. Wij zullen nooit bij het ene, perfecte Idee van schoonheid komen, omdat onze eigen

interpretaties in de weg zitten. Wij hebben allemaal onze unieke ideeën en beelden gevormd. Voor ons *is* dat beeld al perfect.

Ik heb in dit essay laten zien dat er volgens de theorie een perfect idee bestaat van alles waar we over kunnen denken. Wij leven echter in de zichtbare wereld met slechts afspiegelingen van dat ideaal. Waarschijnlijk kunnen wij het perfecte Idee nooit bereiken, omdat wij vastzitten aan onze subjectieve blik. Maar misschien is dat niet erg. Wij vinden onze eigen beelden al mooi genoeg, ook al zijn ze volgens Plato niet het 'echte' werk.



# De Strijd om Erkenning: Zijn de Maghreb-landen Arabisch of Amazigh?

**Auteur: Kassim**

Marokko, Algerije en Tunesië: landen die vandaag de dag vaak in één adem worden genoemd met de 'Arabische wereld'. Toch wringt hier iets. Van origine zijn deze landen namelijk helemaal niet Arabisch, maar Amazigh. De Imazighen (meervoud van Amazigh) staan bij het grote publiek ook wel bekend als de Berbers. Het is een inheems volk in Noord-Afrika dat de afgelopen jaren steeds meer in het daglicht treedt. Waarom worden de Maghreb-landen, die in de kern niet Arabisch zijn, dan toch zo gezien? En is de huidige strijd om erkenning voor de Imazighen legitiem?

Om te beginnen is er wat verheldering nodig over de terminologie. De Imazighen zijn de oorspronkelijke bewoners van Noord-Afrika, waar zij al duizenden jaren leven. De term 'Berbers', die vaak voor hen wordt gebruikt, wordt door velen als schadelijk en beledigend ervaren. Dit woord stamt namelijk af van het Griekse *Barbaros*, wat 'barbaar' betekent. Vanwege deze negatieve connotatie wordt de term Amazigh geprefereerd. Dit betekent in het Tmazight (de taal van de Imazighen) 'vrije man'. In de rest van dit essay zal ik de term 'Berber' dan ook niet meer gebruiken.

Als de Imazighen al millennia in Noord-Afrika leven en veel inwoners zich ook zo identificeren, waar komt de Arabische stempel dan vandaan? Dit proces begon in de zevende eeuw, toen de Arabieren Noord-Afrika koloniseerden om hun cultuur en religie te verspreiden. Aanvankelijk boden de Imazighen weerstand omdat hun eigen religie veel voor hen betekende, maar uiteindelijk bekeerden velen zich toch. Later volgde een wrange wending: Arabieren vonden dat zo'n 'barbaars' volk hun religie eigenlijk niet mocht delen.

Lange tijd leefden de groepen relatief vreedzaam naast elkaar, maar de identiteit van Noord-Afrika veranderde verder onder invloed van Europese kolonisatie door Spanje en Frankrijk. Na deze periodes kozen veel Noord-Afrikanen ervoor om zich 'Arabier' te noemen, ook al waren zij dit genetisch en historisch gezien niet. Als je kijkt naar het DNA van veel zogenaamde 'Arabische' Noord-Afrikanen, blijkt daar vaak helemaal geen Arabisch DNA te vinden te zijn, maar vooral dat van de Imazighen.

Het moment dat Noord-Afrikanen zich massaal Arabier begonnen te noemen, was het moment dat het bergafwaarts ging met de inheemse cultuur. Het werd een schande om jezelf Amazigh te noemen; Arabisch zijn werd als superieur beschouwd. Toen de Noord-Afrikaanse landen onafhankelijk werden, werd deze 'Arabisering' door de nieuwe regimes doorgezet. Veel Imazighen zagen hoe hun cultuur werd afgepakt en hun identiteit kapot werd gemaakt. Arabisch was lange tijd de enige officiële taal en protesten hiertegen werden genegeerd of de kop ingedrukt.

De omslag kwam tijdens de Arabische Lente. De protestgolf die door de Arabische wereld ging, waaide over naar de Maghreb-landen en werd daar gebruikt om de Amazigh-identiteit opnieuw op de kaart te zetten. De druppel was het overlijden van een tienjarige jongen tijdens een van de protesten. De woede dreef mensen de straat op om verandering te eisen.

Langzaam kwam er beweging in de zaak. Er werd meer aandacht besteed aan de Amazigh-cultuur in het onderwijs en het Tifinagh-alfabet werd geïntroduceerd op scholen en verkeersborden. Toch is

de strijd nog niet gestreden. Tot 2014 mochten ouders hun kinderen bijvoorbeeld geen Amazigh-namen geven en het Tmazight werd lang gezien als een mindere taal. Tegenwoordig is er vooruitgang: Tmazight is een verplicht vak op basisscholen (hoewel nog niet overal in de praktijk) en het Amazigh Nieuwjaar is inmiddels een erkende feestdag in Marokko.

Deze vooruitgang is er echter alleen gekomen door de immense druk die de Imazighen op het regime hebben uitgeoefend. Zonder die strijd was de erkenning nog ver weg geweest. Ik vind deze strijd om erkenning dan ook absoluut legitiem. Dit is mijn volk en mijn cultuur. Het kan niet zo zijn dat een andere groep bepaalt dat hun cultuur boven de onze staat en de onze probeert uit te wissen. Ik ben trots op mijn afkomst en zal dat altijd blijven.

Ik wil afsluiten met één duidelijke boodschap: de Maghreb-landen zijn Amazigh, niet Arabisch. Het labelen van deze landen als puur Arabisch is schadelijk voor de inheemse bevolking en hun geschiedenis. Als je voortaan aan Marokko, Tunesië of Algerije denkt, onthoud dan hun ware aard: die van de 'vrije man', de Amazigh.

## Inhoudsopgave Deel II: Maatschappij, Markt en Recht

5. **Gelijkheid of Gelijkwaardigheid?** ? G.
  6. **Klassiek Liberalisme: Houdbaar in tijden van crisis?** ? S.
  7. **Marx' Voorspelling: Is het einde van het kapitalisme nabij?** ? H.
  8. **De Onrechtvaardige Rechtsstaat** ? R.
- 

## 5. Gelijkheid of Gelijkwaardigheid?

Auteur: G. (5VWO)

Stel je voor dat we leven in een wereld waarin iedereen gelijk is. Geen verschillen tussen arm en rijk, gelijke kansen en gelijke behandeling. Dit klinkt als een sprookje, maar de harde realiteit is anders. Mensen strijden dagelijks om brood op de plank, terwijl anderen zwemmen in het geld. Is het mogelijk om deze maatschappij te transformeren in een bloeiende samenleving? Elke keer als ik in de stad loop, zie ik mensen smeken om geld, om voedsel, om hulp. Die hulp komt maar niet en zo gaan de dagen voorbij.

Volgens Karl Marx is het huidige kapitalistische systeem destructief. Hij stelde dat het kapitalisme de verschillen tussen arm en rijk niet verkleint, maar juist vergroot — een punt dat de moderne econoom Thomas Piketty onderschrijft. Marx zag de oplossing in het communisme, waarbij iedereen evenveel middelen krijgt en de klassenstrijd verdwijnt. In zijn tijd zag hij hoe fabriekseigenaren hun macht uitoefenden over arbeiders die nauwelijks konden rondkomen. De mens raakte hierdoor vervreemd en verblind door de zucht naar macht en geld.

Naast economische ongelijkheid is er ook sprake van sociale ongelijkheid. Het ene geslacht wordt als superieur gezien aan het andere, en de ene afkomst wordt met respect behandeld terwijl andere aan de kant worden geschoven. We benadrukken de verschillen in plaats van de overeenkomsten te vieren. Zelfs in de 21e eeuw verdienen veel vrouwen met dezelfde baan en opleiding minder dan hun mannelijke collega's. Dit toont expliciet hoe hard onze maatschappij is voor degenen die niet in het perfecte plaatje passen. Het is van groot belang dat we ons hiervan bewust worden; streven naar een gelijkere samenleving is essentieel.

Toch schuilt er een gevaar in het streven naar absolute gelijkheid: het kan de vrijheid vermoorden. Het liberalisme, met John Locke als voorloper, stelt de individuele vrijheid juist voorop. In een vrije markt kunnen vraag en aanbod elkaar vinden, wat volgens liberalen leidt tot optimale welvaart. Ook Friedrich Nietzsche benadrukte het belang van het individu; ieder mens is uniek en moet zijn eigen waarden scheppen.

Hier stuiten we op een belangrijk onderscheid: het verschil tussen *gelijkheid* en *gelijkwaardigheid*. In een samenleving van totale gelijkheid zou iedereen precies hetzelfde moeten krijgen: hetzelfde loon, dezelfde spullen, dezelfde uitkomst. Maar mensen zijn niet hetzelfde. Stel je voor dat drie mensen over een muur willen kijken. De ene is lang, de andere klein. In een systeem van 'gelijkheid' krijgt iedereen hetzelfde krukje. De lange persoon heeft het niet nodig, de kleine persoon kan er nog steeds

niet overheen kijken. In een systeem van *gelijkwaardigheid* krijgt iedereen wat hij of zij nodig heeft. De kleine persoon krijgt het krukje, de lange niet. Zo kan iedereen over de muur kijken.

Thomas Piketty heeft gelijk dat de groeiende kloof tussen arm en rijk een probleem is. Het is misselijkmakend dat mensen anders behandeld worden op basis van afkomst, geslacht of status. Iedereen heeft recht op gelijke behandeling. Maar het antwoord is niet geforceerde gelijkheid zoals in totalitaire communistische staten (denk aan Noord-Korea), waar het individu verdwijnt en propaganda regeert. Het antwoord ligt in gelijkwaardigheid.

Niemand is hetzelfde en dat is precies wat de maatschappij zo mooi maakt. Iedereen heeft een andere cultuur, religie of achtergrond. We hoeven onze verschillen niet weg te poetsen; we moeten leren ze te respecteren en te accepteren. Want juist in die gelijkwaardigheid ligt de sleutel tot een rechtvaardige wereld.

---

## 6. Klassiek Liberalisme: Houdbaar in tijden van crisis?

Auteur: S. (5VWO)

Het is niet meer te ontwijken: overal horen we over de grote uitdagingen van onze tijd, zoals klimaatverandering en groeiende ongelijkheid. In hoeverre biedt het klassiek liberalisme, met zijn nadruk op individuele vrijheid en beperkte staatsmacht, nog een houdbare basis voor het oplossen van deze problemen?

Het klassiek liberalisme, gevormd door denkers als John Locke en Adam Smith, ontstond als reactie op het absolutisme. Waar de Franse Zonnekoning absolute macht had, pleitte Locke voor een overheid die slechts één taak had: het beschermen van de natuurrechten van de burger (leven, vrijheid en bezit). De macht van de bestuurders moest gebaseerd zijn op instemming van het volk: het 'sociaal contract'. Adam Smith vulde dit aan met het economische idee van de 'onzichtbare hand'. Hij stelde dat als iedereen zijn eigenbelang nastreeft op een vrije markt, dit uiteindelijk leidt tot welvaart voor de hele samenleving. Door concurrentie worden prijzen eerlijker en wint de consument.

Dit klinkt in theorie prachtig, maar schiet tekort bij de huidige crises. Neem klimaatverandering. De leer van de onzichtbare hand werkt hier niet, omdat klimaatschade niet direct in de prijs van een product zit. Consumenten kopen de goedkoopste optie en bedrijven produceren zo winstgevend mogelijk, vaak ten koste van het milieu. Tenzij het redden van het klimaat direct in het eigenbelang van elk individu ligt, zal de vrije markt dit probleem niet uit zichzelf oplossen. Het is een collectief probleem dat vraagt om collectieve actie, iets waar het liberalisme traditioneel moeite mee heeft.

Locke zou misschien beargumenteren dat de overheid *juist* moet ingrijpen, omdat klimaatverandering het natuurrecht op 'leven' bedreigt. Burgers en bedrijven zouden dan vrijheid moeten inleveren in ruil voor bescherming tegen de klimaatcrisis. Maar in de praktijk heeft het liberalisme (zoals in de VS) vaak geleid tot een systeem met weinig vangnetten, waardoor rijken rijker worden en armen armer. Rijke mensen kunnen investeren en risico's nemen, terwijl armen die kansen missen. Ook in Nederland groeit de kloof, zoals recent in de Volkskrant te lezen was.



Daarnaast zorgt de grote nadruk op individuele vrijheid voor polarisatie. Zoals Ezra Klein beschrijft in *Why We're Polarized*, kunnen mensen zich terugtrekken in hun eigen waarheden. Als we het niet eens kunnen worden over de feiten of het algemeen belang, werkt de 'onzichtbare hand' ook niet. Mijn conclusie is dat het klassiek liberalisme ons veel heeft gebracht in termen van vrijheid, maar dat we voor de problemen van nu elkaars gezamenlijkheid harder nodig hebben dan het pure individualisme kan bieden. Als we onze polarisatie begrijpen, kunnen we hopelijk samenwerken om de uitdagingen van deze tijd aan te pakken.

---

## 7. Marx' Voorspelling: Is het einde van het kapitalisme nabij?

Auteur: H. (5VWO)

Karl Marx voorspelde het al in de 19e eeuw: het kapitalisme zal zichzelf uiteindelijk vernietigen door zijn interne tegenstellingen. Maar als we nu om ons heen kijken, lijkt het kapitalisme springlevend. Is de stelling van Marx nog wel relevant in een tijd waarin zelfs communistische grootmachten als China de markt omarmen?

Marx stelde dat het kapitalisme leidt tot een onhoudbare ongelijkheid. Het kapitaal concentreert zich bij een kleine elite, terwijl de arbeidersklasse verarmt. Hoewel we moeten erkennen dat het kapitalisme wereldwijd miljoenen mensen uit extreme armoede heeft getild—kijk naar de opkomst van welvaart in India en China—zien we ook dat Marx op een bepaald vlak gelijk krijgt. Zoals de moderne econoom Thomas Piketty aantoonde, groeit de kloof tussen arm en rijk weer aanzienlijk. De rijken worden rijker door rendement op kapitaal, terwijl lonen voor de gewone werker achterblijven.

Een aspect dat Marx wellicht niet in deze mate voorzag, is de ecologische destructie. In de jacht naar maximale winst worden mens en natuur gereduceerd tot handelswaar ('commodificatie'). Dit heeft geleid tot overproductie, vervuiling en uitputting van grondstoffen. Is het kapitalisme de hoofdoorzaak, of is het een gevolg van ons streven naar een beter leven? Ik ben optimistisch over het aanpassingsvermogen van het systeem. We zien nu de opkomst van 'duurzaam kapitalisme', waarin groene energie en circulariteit nieuwe verdienmodellen worden. Overheidsregulering kan hierbij helpen om de scherpe randjes eraf te halen.

Toch blijft de kernkritiek van Marx staan: winst gaat vaak boven welzijn. Hij pleitte voor het communisme als alternatief, een systeem waarin iedereen gelijk is. In theorie klinkt dit nobel, maar het botst met de menselijke natuur. De prikkel om het beter te doen dan de buurman is een krachtige motor voor innovatie. Als een arts evenveel verdient als een fabrieksarbeider, verdwijnt de motivatie om een zware studie te volgen. Dit remt vooruitgang, wat uiteindelijk slecht is voor ons allen (denk aan medische innovaties).

Mijn conclusie is dat we het kapitalisme niet moeten afschaffen, maar moeten temmen. Het biedt ons de vrijheid om keuzes te maken en te ondernemen, wat leidt tot een dynamische samenleving. Echter, we moeten de waarschuwingen van Marx en Piketty serieus nemen om te voorkomen dat

ongelijkheid en milieuvernieriging het systeem alsnog laten instorten. Het kapitalisme zit, wat mij betreft, ergens tussen een zegen en een vloek in.

---

## 8. De Onrechtvaardige Rechtsstaat

Auteur: R. (5VWO)

Stel je voor: je zit rustig op je kamer en plotseling staat de politie voor je neus. Het overkwam mij. Zonder hard bewijs werd mijn huis doorzocht op basis van een valse melding over illegaal vuurwerk. Dit zette mij aan het denken over een fundamentele vraag: is onze wetgeving en de handhaving daarvan wel altijd legitiem?

Iets is 'legitiem' als het moreel juist en rechtvaardig is. Onze rechtsstaat is gebaseerd op het principe dat iedereen gelijk is voor de wet. Maar in de praktijk lijkt er sprake van klassenjustitie. Zou de politie bij een politicus als Geert Wilders binnenvallen op basis van een anoniem telefoontje zonder bewijs? Waarschijnlijk niet. De wet belooft gelijkheid, maar als je macht of status hebt, word je anders behandeld dan de gewone burger. Dit ondermijnt het democratische principe van gelijkheid.

Daarnaast wringt de wet soms met onze vrijheid van meningsuiting. Neem het voorbeeld van vlogger Ismail Ilgun of mensen die zich uitspreken over conflicten zoals in Palestina. Soms worden mensen opgepakt of veroordeeld voor uitspraken die onder de vrijheid van meningsuiting zouden moeten vallen. Zoals Ezra Klein stelt in zijn boek over polarisatie, raken politieke meningsverschillen tegenwoordig direct aan onze identiteit. Als de wet wordt ingezet om bepaalde identiteiten of meningen te onderdrukken, verliest de wet haar morele gezag.

Mijn eigen ervaring heeft mijn vertrouwen in de rechtvaardigheid van het systeem geschaad. Ik dreigde maanden jeugddetentie te krijgen voor het bezit van vuurwerk dat in buurland Duitsland volkomen legaal is. Dat voelt willekeurig en onrechtvaardig. Waarom is iets een paar kilometer verderop strafbaar en hier niet?

De wet is geen absoluut moreel kompas. Laten we niet vergeten dat de soldaten die Anne Frank oppakten, ook 'gewoon de wet volgden'. We moeten altijd zelf blijven nadenken. Een wet die onderscheid maakt tussen arm en rijk, of machtig en machteloos, is in mijn ogen niet legitiem. De rechtsstaat moet zijn eigen principes van gelijkheid waarmaken, anders is het slechts een instrument van de machtigen.

## Inhoudsopgave Deel III: Democratie en Politieke Stromingen

- 9. **Democratie in gevaar: Lessen van Plato en Rousseau** ? A.
  - 10. **Nieuwrechts en de wil tot macht** ? T.
  - 11. **De kunst van geleidelijke verandering** ? M.
  - 12. **Revolutie of evolutie? Conservatisme in tijden van protest** ? C.
- 

## 9. Democratie in gevaar: Lessen van Plato en Rousseau

Auteur: A. (5VWO)

Democratie is in de moderne wereld zowel een droom als een uitdaging. De opkomst van populistische leiders, toenemende economische ongelijkheid en de invloed van globalisering zorgen ervoor dat democratische systemen steeds meer onder druk staan. Misschien denk je dat deze problemen typisch zijn voor onze tijd, maar niets is minder waar. Filosofen zoals Plato en Rousseau hadden eeuwen geleden al fundamentele inzichten over de kwetsbaarheden van volksheerschappij. In dit essay onderzoek ik welke lessen wij vandaag de dag kunnen trekken uit hun ideeën.

Plato, een van de grootste denkers uit de oudheid, had een sterke en overwegend negatieve mening over democratie. Volgens hem leidt democratie onvermijdelijk tot tirannie. Hij stelde dat bij het merendeel van de bevolking de 'ziel' niet op orde is: irrationele verlangens en emoties overheersen het verstand. Machtshongerige mannen—demagogen—maken hier misbruik van. Zij prikkelen de onderbuikgevoelens van het volk en spelen in op angst, woede en haat om macht te verwerven.

Dit zien we terug in de hedendaagse politiek. Zoals Ezra Klein beschrijft, worden emoties steeds vaker ingezet om mensen te mobiliseren en tegen elkaar op te zetten. Een leider als Donald Trump of Geert Wilders gebruikt retoriek die vijandbeelden creëert (bijvoorbeeld tegen immigranten) en belooft 'orde' te herstellen. Volgens Plato is dit precies hoe een democratie vervalst: het volk kiest een leider die hen naar de mond praat, maar uiteindelijk uit is op absolute macht en eigen gewin. Plato's oplossing was radicaal: een aristocratie geleid door 'filosofen-koningen'. Dit zouden wijze mensen zijn die speciaal getraind zijn om het algemeen belang te dienen en die geen privébezit mogen hebben, zodat corruptie onmogelijk is.

Jean-Jacques Rousseau had een ander perspectief. Hij zag democratie juist als de enige legitieme bestuursvorm, maar wel onder een strikte voorwaarde: er moet gehandeld worden vanuit de 'Algemene Wil' (*volonté générale*). Dit betekent dat burgers niet hun eigenbelang nastreven, maar gezamenlijk beslissen wat goed is voor de gemeenschap. Rousseau zag ongelijkheid als het grootste gevaar voor deze vrijheid. Als de kloof tussen arm en rijk te groot wordt, verdwijnt de gezamenlijkheid en voelen mensen zich vervreemd.

Wat kunnen we hier vandaag mee? De globalisering heeft gezorgd voor economische onzekerheid en culturele vervreemding, precies de voedingsbodem voor polarisatie die Plato voorspelde. Mensen

voelen zich niet meer gehoord en vluchten naar populistische leiders. Als we onze democratie willen redden, moeten we luisteren naar Rousseau: we moeten de ongelijkheid aanpakken zodat de 'Algemene Wil' weer kan functioneren. Doen we dat niet, dan krijgt Plato gelijk en vervalt onze democratie in de tirannie van de demagoog. Mijn conclusie is dat we de waarschuwingen van Plato serieus moeten nemen om populisme te herkennen, maar dat we de idealen van Rousseau nodig hebben om de democratie rechtvaardiger te maken.

---

## 10. Nieuwrechts en de wil tot macht

Auteur: T. (5VWO)

In Europa en Noord-Amerika waait een nieuwe politieke wind: Nieuwrechts. Deze beweging verzet zich fel tegen de zogenaamde 'progressieve elite' en pleit voor een terugkeer naar traditionele waarden en nationalisme. Ze stellen dat globalisering, internationale samenwerking en multiculturalisme de samenleving hebben verziekt. Maar wat is de filosofische kern van deze beweging en welke risico's brengt zij mee?

Nieuwrechts stelt dat de nationale identiteit is verzwakt door massa-immigratie en de focus op diversiteit. Ze zien internationale organisaties als de EU en de NAVO als bedreigingen voor de soevereiniteit; regels worden volgens hen gemaakt door een elite die geen oog heeft voor het volk. Hun oplossingen zijn duidelijk: strengere grenzen, een herwaardering van nationale trots en een sterke leider die de orde herstelt.

Interessant is dat hun gedachtegoed parallellen vertoont met de filosofie van Friedrich Nietzsche. Nietzsche sprak over een 'slavenmoraal' waarin zwakte en medelijden worden verheerlijkt. Hij pleitte voor een moraal van de sterken, waarin talent en kracht worden beloond (de *Übermensch*). Nieuwrechts ziet de moderne, tolerante samenleving als zwak en 'verwijfd' en pleit, in lijn met Nietzsche, voor een herwaardering van mannelijkheid, kracht en leiderschap. Ze verzetten zich tegen een systeem dat in hun ogen de middelmaat beloont en de sterken afremt.

Hoewel Nieuwrechts terechte zorgen aankaart over het verlies van sociale cohesie en de kloof tussen elite en burger, zijn hun methoden risicovol. Ten eerste leidt de vijandige houding tegenover de 'elite' en minderheden tot diepe verdeeldheid. Iemand als Geert Wilders zet groepen tegen elkaar op, wat de polarisatie alleen maar vergroot. Ten tweede kan de obsessie met nationale zuiverheid leiden tot uitsluiting en discriminatie. Zoals filosoof Gerard de Vries waarschuwt, flirten sommige aspecten van deze 'conservatieve revolutie' met gevaarlijke ideeën uit het verleden, zoals het fascisme. Ten derde kan het afwijzen van internationale samenwerking (denk aan de Brexit) leiden tot economische isolatie en een verlies aan welvaart.

Mijn conclusie is dat we de problemen die Nieuwrechts benoemt niet moeten negeren. De onvrede over globalisering is echt. Echter, de oplossingen die zij bieden zijn destructief. We hebben geen revolutie van uitsluiting nodig, maar een geleidelijke herwaardering van gemeenschapszin. We moeten proberen onze nationale waarden te behouden zonder de vrijheid en tolerantie overboord te gooien. Tradities moeten met de tijd mee veranderen, niet met geweld worden opgelegd of bevroren in het verleden.



---

## 11. De kunst van geleidelijke verandering

Auteur: M. (5VWO)

We leven in een tijd van snelle veranderingen, zowel technologisch als politiek. Maar is elke verandering ook een vooruitgang? Edmund Burke, de grondlegger van het conservatisme, waarschuwde eeuwen geleden al dat revoluties vaak meer schade aanrichten dan goed doen. Hij stelde dat grote veranderingen langzaam en organisch moeten plaatsvinden, met respect voor traditie en historie.

Burke leefde in de tijd van de Franse Revolutie. Waar velen dit zagen als een bevrijding, zag Burke chaos. Je kunt de kern van een samenleving niet zomaar omverwerpen en vervangen door iets nieuws zonder dat dit leidt tot instabiliteit en geweld. Hij gebruikte de afschaffing van de slavernij in Engeland als tegenvoorbeeld: een grote verandering die stapsgewijs via wetgeving verliep, in plaats van door een plotselinge, bloedige omwenteling. Volgens Burke is de samenleving een complex organisme; als je daar plotseling in gaat snijden, kan het hele lichaam sterven.

Is deze visie nog relevant? Zeker. Kijk naar de technologische revolutie van vandaag. Ontwikkelingen zoals AI en sociale media gaan razendsnel, vaak sneller dan de samenleving kan bijbenen. Burke zou waarschuwen voor de onvoorziene gevolgen als we geen oog houden voor de menselijke maat en traditie. Ook in de politiek zien we het gevaar van te snelle omslagen. In veel democratieën wil een nieuwe partij direct alles anders doen dan de voorganger om kiezers te paaien. Dit 'zwalkbeleid' zorgt voor instabiliteit. Burke zou pleiten voor meer continuïteit en bedachtzaamheid.

Natuurlijk is er kritiek op Burke. Denkers als John Stuart Mill of Karl Marx zouden stellen dat langzame verandering onrechtvaardigheid in stand houdt. Soms is het oude systeem zo rot (zoals bij onderdrukking) dat alleen een harde breuk helpt. Mill stelde dat we tradities juist moeten uitdagen om tot vooruitgang te komen. Bovendien *kunnen* we in een wereld van globalisering soms niet vasthouden aan het oude, omdat de werkelijkheid ons inhaalt.

Toch heeft Burke een punt als het gaat om de kwaliteit van verandering. Veranderingen die organisch groeien, beklijven vaak beter dan veranderingen die van bovenaf worden opgelegd. In een tijd waarin alles in sneltreinvaart lijkt te moeten, is de conservatieve oproep tot bedachtzaamheid misschien wel actueler dan ooit. Niet om stil te staan, maar om vooruit te gaan zonder te struikelen. We moeten ons aanpassen aan de moderne tijd, maar zonder de wortels van onze samenleving door te snijden.

---

## 12. Revolutie of evolutie? Conservatisme in tijden van protest

Auteur: C. (5VWO)

De afgelopen jaren zagen we wereldwijd grote protestbewegingen, zoals Black Lives Matter en Extinction Rebellion. Ze eisen radicale verandering. De 18e-eeuwse filosoof Edmund Burke zou hier kritisch naar kijken. Hij stelde dat revoluties vaak destructiever zijn dan constructief, omdat ze tradities en historische context negeren. Maar is die conservatieve reflex nog wel gepast bij onrecht zoals racisme of de klimaatcrisis?

Burke zag tradities als 'opgeslagen wijsheid' die zorgt voor rust en sociale cohesie. Hij vergeleek de samenleving met een levend organisme: haal je een orgaan weg, dan functioneert het geheel niet meer. Hij was niet tegen verandering *an sich*—hij steunde de Amerikaanse onafhankelijkheid—maar hij vreesde de chaos van de Franse Revolutie. Hij pleitte voor evolutie (geleidelijke aanpassing) in plaats van revolutie. Tegenwoordig waarschuwen critici, zoals Gerard de Vries, dat radicale bewegingen kunnen leiden tot polarisatie en een 'wij-tegen-zij' cultuur.

Toch wringt er iets. Als een 'orgaan' van de samenleving ziek is, zoals bij institutioneel racisme, moet je dan niet ingrijpen? Burke's hameren op traditie kan ook gebruikt worden om onrecht in stand te houden. Ik heb gezien hoe protestbewegingen mensen van alle achtergronden samenbrachten in de strijd voor gerechtigheid. Dat is geen chaos, dat is noodzakelijke correctie. Hebben bewegingen als BLM echt gezorgd voor meer polarisatie? Ik zie zowel verharding op sociale media als meer begrip en inclusiviteit in de echte wereld.

Mijn conclusie is dat Burke's waarschuwing vandaag de dag minder relevant is door de rol van technologie. Sociale media versnellen alles. Een video op TikTok bereikt binnen een dag miljoenen mensen; verandering is onvermijdelijk en gaat nu eenmaal razendsnel. Tradities zoals Zwarte Piet veranderen onder druk van de tijd en dat is goed. We moeten niet bang zijn voor revolutie als het doel rechtvaardigheid is. Wel kunnen we van Burke leren om in dat proces te blijven zoeken naar verbinding en respect voor elkaar, zodat de samenleving niet uit elkaar valt maar juist sterker wordt.

I

## inhoudsopgave Deel IV: Identiteit, Macht en Polariseratie

- 13. Tribalisme: Ons oerinstinct in een moderne wereld ? B.
  - 14. Kennis is macht: De invloed van sociale structuren ? S.
  - 15. De Woke-beweging: Inclusiviteit of nieuwe uitsluiting? ? A.
  - 16. De strijd om de geschiedenis: Nationale trots versus erkenning ? F.
- 

# 13. Tribalisme: Ons oerinstinct in een moderne wereld

Auteur: B. (5VWO)

We leven in een wereld waarin polarisatie een steeds grotere rol speelt. Nuance verdwijnt en de kloof tussen mensen groeit. Een belangrijke oorzaak hiervan ligt in onze 'tribale instincten': de neiging om groepen te vormen op basis van loyaliteit. In ons hoofd creëren we een 'wij-tegen-zij' mentaliteit, waardoor we anderen al snel als buitenstaanders of zelfs vijanden zien. Hoe kunnen we deze oeroude instincten overstijgen in een complexe, moderne samenleving?

Onze neiging tot groepsvorming is evolutionair bepaald; in de oertijd was de 'andere' groep vaak een fysieke bedreiging. De psycholoog Daniel Kahneman legt uit hoe ons brein werkt met twee systemen. Systeem 1 is ons snelle, intuïtieve en onbewuste denken. Systeem 2 is het langzame, rationele denken dat we gebruiken voor complexe problemen. Volgens sociaal psycholoog Jonathan Haidt gebruiken we bij politiek en moraal vooral Systeem 1: we oordelen instinctief ('dit voelt fout') en zien iemand die niet bij onze 'stam' hoort direct als een tegenstander. Pas achteraf schakelen we Systeem 2 in om redenen te bedenken die ons onderbuikgevoel rechtvaardigen.

In de moderne tijd wordt dit tribalisme versterkt door identiteitspolitiek en sociale media. Meningën zijn niet langer slechts standpunten, maar onderdeel van onze identiteit. Wie het niet met je eens is, valt jou als persoon aan. Sociale media-algoritmen creëren bovendien 'echokamers', waarin we enkel bevestigd worden in ons eigen wereldbeeld. Een onschuldig voorbeeld: als ik als fanatiek voetbalsupporter hoor dat iemand voor de rivaliserende club is, voelt dat niet alleen als een andere smaak, maar als een karakterfout van de ander.

De filosoof Peter Singer stelt met zijn theorie van *The Expanding Circle* dat we onze morele cirkel moeten uitbreiden. We beginnen bij onszelf en onze familie, maar moeten met onze rede (Systeem 2) leren om ook mensen ver buiten onze eigen kring erbij te betrekken. Uiteindelijk zou onze cirkel de hele mensheid, en zelfs dieren, moeten omvatten.

Hoewel dit een mooi ideaal is, ben ik sceptisch over de haalbaarheid. De tribale 'wij-tegen-zij' mentaliteit zit zo diep in onze natuur verankerd en wordt zo sterk gevoed door de huidige technologie, dat het de vraag is of we dit ooit volledig kunnen overstijgen. Misschien is het realistische beeld dat de mens altijd verschillen zal blijven zien. Toch blijft de oproep tot dialoog en

het zoeken naar overeenkomsten de enige weg vooruit. We moeten actief proberen Systeem 2 in te schakelen en ons afvragen: "Waarom denkt de ander zo?" in plaats van hem direct te veroordelen.

---

## 14. Kennis is Macht: De invloed van sociale structuren

Auteur: S. (5VWO)

Heb je je wel eens afgevraagd waarom geschiedenisboeken vooral de successen van westerse landen beschrijven? Of waarom het nieuws de ene oorlog 'terrorisme' noemt en de andere 'bevrijding'? De Franse filosoof Michel Foucault stelde dat kennis nooit neutraal is. Kennis is onlosmakelijk verbonden met macht. Wie de macht heeft in de samenleving, bepaalt wat als 'waarheid' wordt geaccepteerd en wat als 'abnormaal' wordt gezien.

Dit inzicht vormt de kern van het postmoderne denken en de huidige discussies over diversiteit. Ze laten zien dat onze zogenaamde objectieve feiten vaak gekleurd zijn door een dominant perspectief (vaak westers, mannelijk en wit). Dit geldt ook voor identiteit. Zoals filosofe Judith Butler stelt, is gender geen biologisch vaststaand feit, maar een 'performance': gedrag dat ons door de maatschappij is aangeleerd en dat we steeds herhalen. Als man *moet* je stoer zijn, als vrouw zorgzaam. Wie afwijkt van de norm, wordt door de machtsstructuren gecorrigeerd of buitengesloten.

De huidige 'woke'-beweging probeert deze machtsstructuren te doorbreken ('deconstrueren') door aandacht te vragen voor groepen die traditioneel werden uitgesloten of verkeerd werden weergegeven. Dit streven naar inclusiviteit is een groot goed. Het maakt ons bewust van onze blinde vlekken en dwingt ons om kritisch naar onze eigen aannames te kijken.

Toch schuilt er een risico in dit denken. Als we stellen dat *alle* kennis slechts een machtsspel is en dat *elke* waarheid subjectief is, hoe kunnen we dan nog samenleven? Als iedereen zijn 'eigen waarheid' heeft, vervalt de basis voor een gezamenlijk gesprek of wetenschappelijke vooruitgang. Bovendien kan de strijd doorslaan in wantrouwen: achter elke uitspraak wordt een onderdrukkende agenda gezocht.

Mijn conclusie is dat we de inzichten van Foucault moeten gebruiken om kritisch te blijven op machtsstructuren, maar dat we niet moeten vervallen in totaal relativisme. We moeten blijven zoeken naar gedeelde waarden. Een samenleving waarin we elkaar alleen nog maar de maat nemen op basis van groepskenmerken, brengt ons niet dichterbij elkaar. Bewustwording is de sleutel, censuur en wantrouwen zijn de valkuilen.

---



## 15. De Woke-beweging: Inclusiviteit of nieuwe uitsluiting?

Auteur: A. (5VWO)

De strijd voor gelijke rechten en erkenning van minderheden — vaak aangeduid als de 'Woke-beweging' — heeft de afgelopen jaren veel goeds gebracht. Racisme, seksisme en discriminatie staan hoog op de agenda. Toch maak ik me zorgen. In de poging om een inclusieve samenleving te creëren, lijken we soms nieuwe vormen van uitsluiting en intolerantie te introduceren.

Een belangrijk concept hierbij is 'identiteitspolitiek'. Zoals de journalist Ezra Klein beschrijft, zijn meningen niet langer slechts standpunten waarover je kunt discussiëren; ze zijn onderdeel van wie je *bent*. Als ik het niet eens ben met iemands politieke visie, wordt dat ervaren als een aanval op diens identiteit. Dit zie je sterk terug in het publieke debat. Mensen worden 'gecancelled' of weggezet als slecht mens, puur omdat ze een afwijkende mening hebben over gevoelige onderwerpen zoals gender, immigratie of zwarte piet.

Ik ben een groot voorstander van gelijke kansen. Het is prachtig als iemand met een niet-westerse achtergrond een topospositie bereikt. Maar als diversiteit een doel op zich wordt en belangrijker wordt gemaakt dan kwaliteit (competentie), slaan we door. We moeten mensen beoordelen op hun daden en talenten, zoals Martin Luther King droomde ("content of their character"), niet enkel op hun labels of huidskleur.

Het grootste risico van de huidige woke-cultuur is dat het de vrijheid van meningsuiting inperkt. Uit angst om het verkeerde te zeggen of de sociale toorn over zich heen te krijgen, houden mensen hun mond (zelfcensuur). Dat is geen ware inclusiviteit; dat is gedwongen conformiteit. Een echt inclusieve samenleving biedt ruimte aan iedereen: aan minderheden die erkenning zoeken, maar óók aan mensen met conservatieve of afwijkende meningen. Zonder die ruimte voor ongemakkelijke dialoog creëren we geen verbinding, maar slechts verharde loopgraven waarin iedereen zijn eigen gelijk viert.

---

## 16. De strijd om de geschiedenis: Nationale trots versus erkenning

Auteur: F. (5VWO)

Er gaat bijna geen dag voorbij zonder discussie over ons verleden. Standbeelden worden beklad, straatnamen ter discussie gesteld en musea passen hun bordjes aan. De ene groep eist dat we de 'zwarte bladzijden' van onze geschiedenis, zoals de slavernij en kolonialisme, onder ogen zien. De andere groep vreest echter dat hiermee onze nationale trots en identiteit wordt uitgewist. Hoe vinden we een balans in deze 'beeldenstorm'?

Het is een feit dat macht altijd heeft bepaald hoe geschiedenis werd geschreven. In onze schoolboeken was de Gouden Eeuw lange tijd een verhaal van heldhaftige handelsgeest, rijkdom en kunst. De schaduwzijde — dat die rijkdom deels over de ruggen van tot slaaf gemaakten werd

verdiend — werd geminimaliseerd of genegeerd. Het is niet meer dan rechtvaardig dat nazaten van deze groepen nu erkenning eisen voor hun leed. Een inclusieve samenleving kan niet gebouwd zijn op een eenzijdige mythe.

Maar de reactie van de tegenbeweging is ook begrijpelijk. Mensen ontleen zekerheid en trots aan hun nationale geschiedenis. Als je stelt dat de hele Gouden Eeuw 'fout' was, of als zeehelden opeens als schurken worden neergezet, voelen mensen zich beroofd van hun identiteit en wortels. Dit leidt tot polarisatie. Zoals essayist Bas Heijne schrijft: de nuance verdwijnt en we trekken ons terug in ons eigen gelijk. Het wordt een strijd tussen 'trots' en 'schaamte', zonder tussenweg.

De oplossing ligt, hoe cliché dat ook klinkt, in het midden. We moeten onze geschiedenisboeken herschrijven, niet om de trots te vernietigen, maar om het verhaal compleet te maken ('meerstemmigheid'). We kunnen trots zijn op de tolerantie en handelsgeest van de 17e eeuw én tegelijkertijd erkennen, veroordelen en herdenken dat er mensenhandel plaatsvond. Dat vraagt om volwassenheid. We moeten stoppen met het 'cancelen' van het verleden of het blind verheerlijken ervan. Alleen door het hele verhaal te vertellen, met alle pijnlijke én mooie kanten, kunnen we een samenleving vormen waarin iedereen — ongeacht afkomst — zich herkend en erkend voelt.